

Koti Euroopassa – miten EU vaikuttaa ihmisen arkeen

Paras ihminen – paras elämä
Itä-Suomen sosiaali- ja terveyspolitiikan
kehittämispäivät

Kirsi Väättä

16.9.2010

”Matkalaukkunäkökulma” *

- ♡ Rajatarkastukset; passi
- ♡ Euro
- ♡ Ilmoittelu lentojen hinnoista
- ♡ Eurooppalainen sairaanhoitokortti
- ♡ Lääkkeiden vaikutus lapsiin
- ♡ Lastenruokien torjunta-ainemäärät
- ♡ Uimaveden laatuvaatimukset
- ♡ Matkapuheluhinnat jne.

* *Helsingin Sanomat* 9.5.2010

EU sosiaalipoliittisena toimijana

- ♡ EU:n suoranainen sosiaalipoliittinen päätösvalta hyvin rajoitettu; keskittynyt sosiaaliturvajärjestelmien koordinointiin
- ♡ Käytännössä EU:n vaikutus myös sosiaalipolitiikan alueella osoittautunut huomattavaksi

EU:n vaikutusmekanismeja

♡ Lainsäädäntö

- erityisesti sisämarkkinaoikeus, ml. kilpailua, valtiontukia, julkisia hankintoja koskevat säädökset

♡ Poliittinen ohjaus, mm.

- Avoimen koordinaation menetelmä (AKM)
- Strategiat

♡ Kyseessä eräänlainen “hivuttautuminen” – vaikutus epäsuoraa ja/tai näkymätöntä, mutta tehokasta

Sisämarkkinat vaikuttavat myös sosiaali- ja terveyspalveluihin

- ♡ Käynnissä palvelujen tuottamisen uusjako; kunnat, yritykset ja järjestöt
- ♡ EU:n innoittamaa ja osin säätelemää, mutta kansallisten päättäjien linjaamaa
- ♡ Miten se näyttäytyy käytännössä?

Kuntien kannalta

- ♡ Harkittava entistä tarkemmin, mitä palveluja halutaan tuottaa ja millä tavoin
- ♡ Erityisesti punnittava mahdollisen yksityistämisen vaikutuksia siihen liittyvine velvoitteineen
- ♡ Ostopalvelujen toimivuus edellyttää vahvaa kilpailutusosaamista ja jatkuvaa valvontaa (ei välttämättä kustannustehokkain vaihtoehto)
- ♡ Markkinoille menoa voi olla vaikea peruuttaa

Palveluja tuottavien yritysten kannalta

- ♡ Lisää mahdollisuuksia paitsi kotimaassa myös rajat ylittävässä palvelutoiminnassa (esim. terveyspalvelut)
- ♡ Kilpailu kovenee, kun mukaan myös ulkomaiset toimijat
- ♡ Jotkin sisämarkkinasäännösten tulkinnat ja kilpailukäytännöt omiaan suosimaan suuria (usein ylikansallisia) yrityksiä

Palveluja tuottavien järjestöjen kannalta

- ♥ Avustuskäytäntö tiukentunut
 - Raha-automaattiyhdistys vetäytynyt rahoittamasta järjestöjen palvelutoimintaa
- ♥ Verotuskäytäntö kiristynyt
 - yleishyödyllisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan raja muuttunut epäselväksi

- ♡ Vaaditaan vahvaa kilpailuosaamista ja resursseja prosesseihin
- ♡ Ristipaineissa monet järjestöt yhtiöittäneet tai vetäytyneet palveluista
- ♡ Kuitenkin julkisen sektorin paineet heijastuvat kansalaisyhteiskuntaan kohdistuvina kasvavina odotuksina (tavoitteena ”yhteisöllisyys”)

Palvelujen käyttäjien kannalta

- ♡ Lisääntynyt palvelujen markkinaistaminen ja kilpailuttaminen ei aina johtanut toivottuun tulokseen; palvelujen saatavuudessa, jatkuvuudessa ja laadussa suuria vaihteluja
- ♡ Riskinä, että syntyy palveluaukkoja
 - Esim. kotipalveluissa alalle syntynyt yritystoiminta ja kuntien oma toiminta eivät ole pystyneet korvaamaan järjestöjen kotipalvelujen vähenemistä

- ♡ Riskissä erityisesti järjestöjen tuottamat vaikeissa tilanteissa olevien ja harvinaisia erityispalveluja tarvitsevien ihmisryhmien palvelut, jotka eivät ole taloudellisesti tuottoisia eivätkä siksi toteudu markkinavoimin
- ♡ Niiden takaaminen on viime kädessä julkisen vallan velvollisuus (perusoikeuskytkentä)

Keskeisiä pulmia

- ♡ EU alunperin talousyhteisö, jonka tarkoituksena toteuttaa sisämarkkinat →
- ♡ Sisämarkkinaoikeuden ja ihmisten perusoikeuksien välillä jännite; paino liikaa markkinavapauksilla
- ♡ Koko järjestelmä luotu erityisesti teollisten hyödykkeiden ja kaupallisten palvelujen sääntelyyn – ei vaivatta sovellettavissa sosiaali- ja terveystalouteen

- ❖ Sisämarkkinaoikeus ei tunnista voittoa tavoittelemattomia yleishyödyllisiä toimijoita (kuten kansalaisjärjestöt) erityisenä ryhmänä eikä noteeraa niiden yhteiskunnalle tuottamaa lisäarvoa
- ❖ Strategioiden muotoiluissa ihminen näyttäytyy usein työntekijänä ja kuluttajana, jonka tehtävänä on palvella talouskasvua eikä päinvastoin

Mutta älkäämme olko pessimistisiä...

- ♡ Lissabonin sopimuksessa painotetaan entistä enemmän perusoikeuksia sekä yleishyödyllisten (lue:julkisten) palvelujen ja sosiaalisten tavoitteiden merkitystä
- ♡ EU:n tulevan vuosikymmenen strategia sisältää – historiallisesti – konkreettisen, määrällisesti ilmaistun köyhyyden vähentämisen tavoitteen
 - Lippulaivahanke: Euroopan köyhyydentorjuntafoorumi

...vaan käyttäkäämme olemassa olevia mahdollisuuksia

- ♡ EU:n sääntely ei synny tyhjiöstä; myös Suomi vaikuttaa siihen
- ♡ Europarlamentin rooli kasvanut Lissabonin sopimuksen myötä – edustaa suoraan kansalaisia
- ♡ Uutuutena myös mahdollisuus myös kansalaisaloitteeseen

- ♡ EU:n säädöksissä tulkinnanvaraa, jota voi pyrkiä hyödyntämään ; kaikkia mahdollisuuksia ei vielä täysin tunneta (esim. SGEI – yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvät palvelut)
- ♡ Tärkeää erottaa se, mikä tulee EU:sta ja mikä kansallisesta päätöksenteosta
- ♡ Kansalaisten näkökulmasta myös EU voi olla kanava vaikuttaa kotimaiseen päätöksentekoon - jopa sosiaalipolitiikan saralla

Kiitos!

